

Hea klient!

Eesti vanasõna järgi loetakse tibusid sügisel. Oktoobris, kus sügis on näha nii kalendris kui ka õues, on paras aeg vaadata suvel toimunud.

Aretajad on lõpetanud igaastase loomanäituste hooaja üritustega Ülenurmel "Tõuloom 2004" ja Luigel "Looma-, linnu ja viljanäitus". Mõlemad näitused on kujunenud vaieldamatult publikurohkemateks kõigist Eesti loomanäitustest. On meeldiv tõdeda, et Saaremaal on suudetud elus hoida ainukest piirkondlikku loomanäitust Saarte Viss, mis sellel aastal toimus juba 10. korda. Saarlaste edukust tõestab ka fakt, et 2004. aasta arendusmeelseimaks kliendiks valis Jõudluskontrolli Keskus Valjala Seakasvatuse OÜ, kellele meie meeskond viis augustikuus meeneks karjakella.

Sellest suvest on meil lisandunud ka kaks rekordit: eesti punast tõugu lehmade kõrgeim laktatsioonitoodang on nüüdsest 12 783 kg (Ranna Farm OÜ lehm Meesik) ja kõrgeim päevalüps on 67,9 kg (Põlva Agro OÜ lehm Võlu).

Tuleb loota, et sügisel loetud tibud talvega veelgi suuremaks kasvavad!

Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Kõrvamärkide üleandmisest

Loomapidaja tohib märgistada talle JKKst väljastatud kõrvamärgiga ainult tema karjas olevat looma. Looma registreerimisel PRIAs kontrollitakse, kas kõrvamärk on müüdnud samale loomapidajale, kes looma märgistab. Kui tegu on erinevate loomapidajatega, siis looma registrisse ei kanta ja PRIA saadab selle kohta veateate.

Probleemi vältimiseks tuleb kõrvamärkide üleandmisel teisele loomapidajale esitada JKKle kirjalik teade, kus on kõrvamärke üle andva ja kõrvamärgid vastu võtnud loomapidajate andmed

ning üleantavate kõrvamärkide numbrid.

Selleks, et enne loomade märgistamist rikutud või kadunud kõrvamärgid oma arvelt maha kanda, tuleb sellest JKKle teatada vabas vormis avaldusega. JKK teeb vastava märke andmebaasi ning nimetatud kõrvamärgid ei vähenda kõrvamärkide ostulimiiti.

Vissu kasutamine muutus tasuliseks

Alates 01. septembrist 2004 muutus tasuliseks JKK poolt üle Interneti pakutav piimaveiste jõudluskontrolli programm Vissu ja lisateenustega Vissuke (raportite ja lehmakaartide, -siltide printimise, piimakarja pidamist ja

UUDISED

EAAP 55. aastakoosolek

Euroopa Loomakasvatustoodangu Assotsiatsiooni 2004. a. aastakoosolek toimus 5.-9. septembril Sloveenias looduskallis Bled'i linnas. Seekordne koosolek oli juba viiekümne viies. Osavõtjaid oli üle 800 inimese 65 erinevast riigist. Eestist osalesid Jõudluskontrolli Keskuse, Eesti Põllumajandusülikooli ja Veterinaar- ja Toiduameti esindajad. Sessioonide suuremad teemad olid geneetika, tervis ja heaolu, söötmine ja füsioloogia.

Viss 2004

27. augustil toimus Ülenurmel eesti punase tõu Viss 2004. Konkursil osales 10 loomaomanikku 63 loomaga. Selle aasta eesti punase tõu Vissiks kuulutati Tartu Agro AS lehm Aasa. JKK autasustas esmaspoegitud lehmade grupi võitjate omanikke. Esimese koha pälvis lehm Aasa (Tartu Agro AS), teise koha lehm Liisi (Tartu Agro AS) ja kolmanda koha lehm Ummi (Sallasto OÜ).

Eesti holsteini tõu Viss 2004 toimus 2. septembril Luigel, kus osales 23 loomaomanikku 79 lehmaga. Eesti punase tõu Vissi tiitli pälvis Kehtna Mõisa OÜ lehm Lusti. JKK autasustas ka sellel konkursil esmaspoegitud grupi võitjate omanikke. Esimese koha pälvis lehm Doris (Aatmaa AS), teise koha lehm Laika (Aravete Agro OÜ) ja

kolmanda koha lehm Anny (Tartu Agro AS). Jõudluskontrolli Keskus soovib kõigile võitjatele palju õnne!

JKK arendusmeelseim klient 2004

Juba teist korda tunnustab JKK oma arendusmeelseimat klienti. Tunnustuse pälvib klient, kes on kõige rohkem osalenud JKK poolt pakutavate teenuste arendamises, kasutades aktiivselt tema sihtgrupile loodud teenuseid ning tehes ettepanekuid olemasolevate teenuste või toodete parendamiseks ja uute loomiseks.

2004. aastal valiti arendusmeelseimaks kliendiks Valjala Seakasvatuse OÜ, kes on aktiivselt kasutanud sigade jõudlusandmete kogumise programmi db-Planer, rakendades maksimaalselt programmis pakutavaid võimalusi. Samuti on Valjala Seakasvatuse OÜ farm, kes testib JKKs loodavat sigade jõudlusandmete kogumise programmi Possu.

6. augustil sõitis JKK esindus Saaremaale, et auhind - spetsiaalselt kujundatud suur karjakell - Valjala Seakasvatuse OÜ juhatajale Raul Maripuule ja farmijuhile Aina Salule üle anda. JKKs on kujunemas traditsiooniks, et selleks korraldatakse matk, millest võtavad osa JKK töötajad. Sel aastal läbisid JKK töötajad jalgsimatka Jööri küla muuseumist Valjala Jõusöödatehasse.

aretamist täpsustavad andmed ning soovitusel).

Tasuline programm maksab 50 senti kuus iga saadetud piimaproovi kohta ja vastav summa lisatakse piimaproovide analüüsise eest väljastatavale arvele.

Tasulise programmi juurdepääsu õiguste saamiseks on vajalik saata paberikandjal (sobib ka faksina) või e-postiga avaldus tasulise programmi kasutamise kohta. Endistel programmi kasutajatel (kasutajad, kes omasid juurdepääsu õigusi enne 01.09.04) jäävad kasutajanimi ja salasõna samaks.

Juurdepääsu õigusi väljastab ning kasutajanime ja salasõnaga kaasnevaid probleeme lahendab Inno Maasikas (tel 738 7757; inno.maasikas@reg.agri.ee).

LEHMADE KASUTUSIGA KUI OLULINE ARETUSTUNNUS

Lehmade kasutusiga kui aretustunnust määratletakse ja mõõdetakse erinevates riikides erinevalt. Enamlevinud käsitlusena väljendab see sunnitud väljamineku riski suurust. Sunnitud väljamineku all mõistetakse olukorda, kus lehma karjast väljaviimine ei ole aretaja soov, vaid mingist põhjusest (haigus, trauma jne) tingitud hädavajadus. Lehmade kasutusiga mõõdetakse ajavahemikuna esimesest poegimisest kuni väljaminekuni (või hindamispäevani karjasolevatel lehmadel).

Tabel 1. Lehmade keskmine vanus karjast väljaminekul

Karjast väljamineku aasta	EHF		EPK	
	lehmade arv	vanus kuudes	lehmade arv	vanus kuudes
1996	13560	69	8321	70
1997	15716	73	9549	75
1998	16944	77	9961	79
1999	21491	77	11745	80
2000	16477	77	8246	82
2001	16812	77	6913	84
2002	17648	76	6499	83
2003	18297	74	6358	81

Tabel 2. Karjasolevate lehmade vanus viimasel poegimisel

Lakti number	EHF		EPK		Holland (2002.a)	
	lehmade arv	vanus kuudes	lehmade arv	vanus kuudes	lehmade arv	vanus kuudes
1	21393	29	6699	29	358272	26
2	17195	43	5642	43	268688	40
3	11576	58	4493	57	197263	53
4	7402	71	3198	71	132406	66
5	5517	84	2313	84	148528	90
6	3698	97	1593	96		
7	2096	110	891	109		
8	974	123	447	123		
Kõik laktid	70595	54	25657	58	1105163	48

Tabel 3. Väljaläinud EHF lehmade esmaspoegimise vanus ja piimatoodang ning kasutusiga erinevatel aastatel

Väljamineku aasta	Lehmade arv	Eluaja toodang (kg)	Söötmis-päeva toodang (kg)	Lüpsipäeva toodang (kg)	Esmaspoegimise vanus (kuudes)	Kasutus-iga (kuudes)
1996	13560	11158	10,8	12,8	32	37
2000	16477	16891	12,6	15,0	31	46
2002	17648	19760	14,4	17,0	31	46
2003	18297	19736	14,9	17,6	31	44

Tabel 4. Väljaläinud EPK lehmade esmaspoegimise vanus ja piimatoodang ning kasutusiga erinevatel aastatel

Väljamineku aasta	Lehmade arv	Eluaja toodang (kg)	Söötmis-päeva toodang (kg)	Lüpsipäeva toodang (kg)	Esmaspoegimise vanus (kuudes)	Kasutus-iga (kuudes)
1996	8321	9324	9,0	10,8	32	38
2000	8246	15736	10,7	12,9	32	50
2002	6499	18728	12,2	14,6	32	51
2003	6358	18790	12,6	15,1	31	50

Tabel 5. Aastalõpu seisuga karjasolnud EPK lehmade vanus, kasutusiga ja eluaja piimatoodang aastate lõikes

Aasta	Lehmade arv	Vanus kuudes	Kasutusiga	Eluaja piim (kg)
1996	37105	66	34	9685
1997	36394	64	31	10755
1998	34627	64	32	11669
1999	29473	65	33	12163
2000	27082	67	35	12700
2001	26388	67	36	13026
2002	25925	68	37	13255
2003	25846	68	37	13388

Selgituseks võib öelda, et kui karjas kasutatud pullil on kasutusea aretusväärtus madal, siis on suur oht, et selle pulli tütreid tuleb praakida varajases tootmises. Kõrge kasutusea aretusväärtusega lehmade korral on nende sunnitud väljamineku risk minimaalne ja aretaja saab teha oma karjas sihipäraselt seleksiooni.

Kasutusea tähtsus seleksioonis on aasta-aastalt kasvanud ja järjest rohkemates riikides toimub selle tunnuse geneetiline hindamine. Loodetavasti jõutakse 2004. aasta sügisel selle aretustunnuse korralise rahvusvahelise hindamiseni Interbulli Keskuses. Eestis lehmade kasutusea kui aretustunnuse geneetilist hindamist veel ei toimu, kuid huvi sellise informatsiooni järele kasvab aretajate seas pidevalt. Käesoleva artikli eesmärgiks on tutvustada Eesti lüpsikarja nn statistilist kasutusiga ja sellega seonduvaid näitajaid ning toonitada kasutusea kui aretustunnuse kasvavat tähtsust aretusotsuste tegemisel.

1996. aastast 2001. aastani on eesti holsteini tõugu ja eesti punast tõugu lehmade karjast väljamineku keskmine vanus pidevalt suurenenud, kuid viimasel kahel aastal paari kuu võrra uuesti vähenenud. 2003. aastal oli väljaläinud lehmade keskmine vanus eesti holsteini ja eesti punast tõugu lehmadel vastavalt 5 ja 11 kuu võrra suurem kui 1996. aastal (tabel 1). On huvipakkuv, et eesti holsteini ja eesti punase tõu kõikide karjasolevate lehmade keskmine poegimisvanus viimasel poegimisel on vastavalt 6 ja 10 kuu võrra suurem kui lehmadel Hollandis (2002. aasta Hollandi jõudluskontrolli aastaraamatu andmetel) (tabel 2). Kuigi suuremat poegimisvanust põhjustab kolmekuuline erinevus esmaspoegimisel, on usutavasti suurem ka poegimisvanusest kaudselt tulenev lehmade keskmine kasutusiga. Selle kinnituseks olgu teadmine, et enam kui neljandat laktatsiooni lüpsvaid lehmi oli Hollandis 13,4%, meil on käesoleval ajal eesti holsteini tõul 18,5% ja eesti punasel tõul 21,9%.

Lehmade kasutamise efektiivsus on Eestis aasta-aastalt paranenud. Pidevalt suurenev keskmine eluajatoodang väljaläinud lehmadel on saavutatud lehmade pikema kasutusea ja keskmise päevatoodangu kasvu koosmõjul (tabelid 3,4).

Kuigi 2003.aastal toimus mõlemal tõul väljaläinud lehmade keskmise kasutusea kahekuuline vähenemine eelneva aastaga võrreldes, kasvas väljaläinud EHF lehmade keskmine kasutusiga seitsme aasta jooksul (1996-2003) 7 kalendrikuu võrra (37lt 44le) (tabel 3). Väljaläinud EPK lehmade keskmine kasutusiga suurenes samal perioodil koguni 12 kalendrikuu võrra (38lt 50le) (tabel 4).

Mõnevõrra teistsuguse pildi saame, kui analüüsime erinevate aastate lõpus karjas olnud lehmade vastavaid näitajaid. 1996. aastaga võrreldes on EPK lehmade keskmine vanus ja kasutusiga 2003. aastaks kasvanud vastavalt kahe ja kolme kalendrikuu võrra (tabel 5). EHF lehmade keskmine vanus vähenes ja kasutusiga kasvas ühe kuu võrra (tabel 6). Vähesed kasvud üheks põhjuseks on keskmise vanuse ja kasutusea mitmekuuline vähenemine 1997. aastal. Positiivseks saab lugeda lehmade keskmise eluajatoodangu pidevat kasvu vähemuutuva keskmise vanuse tingimustes.

Hollandis toimub kasutusea geneetiline hindamine ja selle tunnuse kasutamine seleksiooniindeksis alates 1999. aastast. Eestis ei ole kasutusea aretusväärtuse kasutamise võimalust, kuid ometi on meie lehmade keskmine statistiline kasutusiga pikem! Milles asi?

Tabel 6. Aastalõpu seisuga karjasolnud EHF lehmade vanus, kasutusiga ja eluaja piimatoodang aastate lõikes

Aasta	Lehmade arv	Vanus kuudes	Kasutusiga	Eluaja piim (kg)
1996	63521	64	32	11151
1997	67152	61	29	11981
1998	69591	60	29	12721
1999	66281	61	29	12900
2000	65247	63	32	13823
2001	67092	63	32	14257
2002	68502	63	33	14523
2003	70377	63	33	14720

Kõrge tootmistasemega karjas ei pruugi olla ainult kõrge geneetilise piimatootmise võimega lehmad, vaid edu aluseks võib olla hea söötmine ja pidamine. Nii võib ka kõrge keskmine kasutusiga olla tingitud hoopis nn loodusliku valiku suurest osatähtsusest ja karja uuenduseks sobivate noorloomade vähesusest. Sunnitud väljamineku tõttu jääme ilma hea tootmisvõimega lehmadest ja selle kompenseerimiseks

jäetakse karja vähemvõimekad lehmad. Karja statistiline keskmine kasutusiga küll tõuseb, kuid karjasolevate lehmade piimatootmise keskmine geneetiline potentsiaal pigem langeb. Aretajale ei ole kasutusea suurendamine eesmärgiks omaette. Tema eesmärgiks on eelkõige kõrge tootmisvõimega pika-ealiste tervete lehmade abil tulutoov piimatootmine. Selle saavutamisel on paljude riikide aretajatele oluliseks informatsiooniks kasutusea aretusväärtus eraldi või üldindeksisse kaasatuna. Niisugune võimalus peaks olema ka meie aretajatel.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et Eesti lüpsikarja keskmine kasutusiga on viimase seitsme aasta jooksul küll kasvanud, kuid paljudes karjades ei kaasnenu sellega majandusliku efektiivsuse tõusu. Sunnitud väljamineku vähendamine ja sihipärase selektsiooni suurendamine karjas on võimalik kasutusea geneetilise hindamise juurutamise ja aretusväärtuse kasutuselevõtmise korral.

Mart Uba

Infotehnoloogia osakonna
biomeetria sektori juhataja

TÄHELEPANU!

Piimameetrid ja kaalud

Vastavalt *Piimaveiste jõudluskontrolli läbiviimise metoodikale* võib kontroll-lüpsil piimakoguse määramiseks kasutada JKK poolt heaks kiidetud piimameetrit (mis on testitud üks kord 12 kuu jooksul) või taadeldud kaalu. Kaasakantavaid piimameetreid testib JKK. Lüpsiplatsidele paigaldatud piimameetreid testib paigaldaja/hooldaja, kes saadab testimise tulemused JKKle. Piimameetrite testimine on vajalik selleks, et kontrollida nende töökorras olekut ning mõõtmistäpsust. Testimisel vahetatakse vajadusel ka purunenud/kulunud osad. Palume jälgida seda, et kõik kasutusel olevad piimameetrid oleksid testitud.

JKK registreerib oma andmebaasis kõik kasutusel olevad lubatud piimameetrid ning peab arvestust nende testimise üle. 15. septembri seisuga oli kasutusel 2142 piimameetrit, millest

nõutud ajal olid testitud 2007 (93%). Testitud piimameetreid kasutati karjades, kus on 68 342 lehma, s.o 66,6% kõigist jõudluskontrollialustest lehmadest.

Kindlasti on paljudes karjades kasutusel piimameetreid, mis siiani andmebaasis registreerimata. Palume nende piimameetrite mark, numbrid ning kasutuselevõtuaeg teatada oma maakonna zootehnik-peaspetsialistile.

Alates oktoobrikuust hakkab JKK registreerima ka kaalude taatlemise informatsiooni. Palume kaalude kasutajatel saata JKKsse koopia kaalu taatlemise tunnistusest või esitada see oma maakonna zootehnik-peaspetsialistile. Kui tunnistus puudub, kuid kaalul on olemas kleebis taatlemise kohta, võtame taatlemisinfo registreerimisel aluseks kleebisel oleva informatsiooni. Kasutatavate kaalude taatlemiskleebise olemasolu kontrollib zootehnik-peaspetsialist Teie karja külastades.

Piimaproovide võtmise kord

Jõudluskontrolli piimaproovid tohib võtta selleks volitatud isik või loomapidaja, keda on informeeritud proovide õigest võtmisest.

Konservaine lahustamiseks peab esimesele proovi võtmisele 20-30 minuti möödumisel kindlasti järgnema korralik piimaproovi segamine. Parim viis konservaine bronopoli tableti lahustamiseks on suletud proovipudeli mitmekordne ümberpööramine. Sarnaselt peab toimima pärast teise proovi-osa lisamist. Selle toimingu unustamisel või mittepiisava segamise korral tekib konservaine tableti ümber keemiline kalgend, mis ei lagune täielikult ka teise piimakoguse lisamisel. Sellisel juhul jaotub konservaine proovipudelis ebahühtlaselt. Piimaproovi pealne kiht kalgendub piimhappebakterite elutegevuse tagajärjel, sest seal pole konservaine kontsentratsioon piisav. Sellise piimaproovi soojendamisel enne analüüsimist tekib proovipudelis sültjas mass. Reeglina asub see mass näiliselt korraliku piima all.

JKK ei transpordi piimaproove jahutatult, sest kasutatav konservaine bronopol kindlustab õigesti käideldud piimaproovide garanteeritud säilivuse viie ööpäeva jooksul. Jahutatult transporditakse proove nendes maades, kus labori autod veavad ka konserveerimata piimatööstuste proove.

Piima eest maksmise aluseks olevad piimaproovid võetakse farmist piimatööstuste poolt ja toimetatakse JKK laborisse nende poolt valitud transpordiga. Aeg proovi võtmisest kuni analüüsimiseni ei tohi ületada 36 tundi, sest piimaproovid on konserveerimata. Piimaproovide säilivuse tagab nende hoidmine proovi võtmisest kuni analüüsimiseni temperatuuril 0-4 °C. Piimaproovide vastuvõtmisel JKK laboris kontrollitakse, et nende temperatuur oleks vahemikus 0-4 °C. Piimatootja õigus on kontrollida, et pärast proovi võtmist pannakse piim kohe steriilsesse ühekordsesse proovipudelisse. Proovipudel markeeritakse ribakoodiga ning asetatakse jahutuspataridega termoskasti. Vastutus kehtestatud korra täitmise eest on pandud piima töötlejale.

Täiendavalt saab sellel teemal lugeda internetist aadressil <http://www.agri.ee/kaubandus/trykised/piimakoguja.html>

Suurima 305 päeva laktatsiooni piimatoodanguga lehmad 2004. aasta III kvartalis

Eesti punane								
Lehma nr	Nimi	Omanik	Lakt.nr	Piima kg	Rasva kg	Rasva %	Valku kg	Valku %
645793	Meesik	Ranna Farm OÜ	6	12783	562,3	4,40	425,6	3,33
280190	Enna	Ranna Farm OÜ	4	11789	516,7	4,38	390,0	3,31
1192155	Riidik	Puur Lea	2	11495	446,2	3,88	380,5	3,31
Eesti holstein								
542690	Minna	Põlva Agro OÜ	3	15077	583,7	3,87	484,6	3,21
549407	Paadik	Põlva Agro OÜ	4	14521	521,9	3,59	475,2	3,27
549538	Nelke	Põlva Agro OÜ	3	13847	564,0	4,07	459,3	3,32
Eesti maotõug								
635464	Uuni	Põlula Katsefarm OÜ	3	8691	369,0	4,25	285,3	3,28
635457	Tinda	Veidenberg Arvo	2	7145	321,3	4,50	254,5	3,56
1383270	Vanna	Veidenberg Arvo	2	6588	249,8	3,79	212,1	3,22

MUHEDAT

Farmer on vaatamas oma seakarja, kui korraga ilmub tuttuus Jeep ja peatub. Autost väljub noormees ning küsib karjuselt: "Kui ma ära arvan, mitu siga Teil on, kas ma saan siis ühe sea endale?" Karjus vaatab noormeest, siis sigu ja lausub rahulikult: "Nõus." Noormees pargib auto, ühendab oma sülearvuti mobiiltelefoni abil interneti, läheb internetis NASA leheküljele, skannib piirkonna kaardi GPS-navigatsioonisüsteemi abil, avab andmebaasi ja 60 exceli tabelit loendamatu paljude valemitega. Lõpuks trükib 150-leheküljelise aruande High-Tech-miniprin-

teril, pöördub karjuse poole ja ütleb: "Teil on täpselt 1586 siga". Karjus vastab: "Õige, valige omale siga välja." Noormees võtab ühe looma ja tõstab autosse. Karjus vaatab seda pealt ja ütleb: "Kui ma ära arvan, kes Te ametilt olete, kas ma saan siis oma looma tagasi?" Noormees: "Loomulikult, miks mitte?" Karjus: "Te olete nõustaja." "Õige küll, kust Te seda teate?" tahab noormees teada. "Lihtne," ütleb karjus, "esiteks tulete Te siia, kuigi keegi Teid ei kutsunud; teiseks tahate Te tasuks saada siga selle eest, et Te mulle midagi ütlete, mida ma ise juba nagunii tean ja kolmandaks pole Teil aimugi sellest, mida ma teen! Ning nüüd andke mulle palun mu karjakoer tagasi."

Uus töötaja

Alates 4. oktoobrist on meil bio-meetria sektoris uus töötaja: Liia Taaler

KONTAKTID

Jõudluskontrolli Keskus

Kreutzwaldi 48A, 50094 Tartu
Tel. **738 7700**
Faks **738 7702**
E-post: keskus@reg.agri.ee
Kodulehekülj: www.reg.agri.ee

Telefonid

738 7738 Piimaveiste ja kitsede jõudluskontrollialane nõustamine
738 7737 Programmid Vissu ja Vissuke ning Lihaveiste jõudluskontrollialane nõustamine
738 7765 Sigade jõudluskontrollialane nõustamine
738 7762 Kõrvamärkide müük
738 7751 Järvamaa klienditeenindaja
738 7752 Harju-, Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga-, Võrumaa klienditeenindaja
738 7753 Lääne-, Põlva-, Rapla-, Tartu- ja Viljandimaa klienditeenindaja
738 7754 Lääne-Viru-, Pärnu-, Saaremaa klienditeenindaja
738 7756 Põlvnemisandmed (veised)
738 7731 Geneetiline hindamine (veised)
738 7735 Geneetiline hindamine (sead)
738 7767 Raamatupidamine

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu
Tel. **738 7725**
Faks **738 7724**

Telefonid

738 7722 Piimameetrite testimine
738 7721 Piimaproovide vastuvõtt
738 7726 Piimaringid

MAAKONDADE ZOOTEHNIKUD

Harjumaa	Maire Põhjala	Västriku 2b; Tallinn	tel 655 7250	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Ly Kogermann	Mäe 2; Käina	tel 463 1147	gsm 516 7815	E 9.00-14.00
Ida-Virumaa	Anna Muttik	Rakvere 27; Jõhvi		gsm 511 9264	T 10.00-15.00
Jõgevamaa	Urmas Raide	Ravila 10; Jõgeva	tel 776 0048	gsm 511 6875	E 8.00-16.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Rüütli 2; Paide	tel 385 0286	gsm 510 3312	E 9.30-12.00; K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2; Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Saima Toom	Posti 30; Haapsalu	tel 473 3007	gsm 516 7872	E 9.00-16.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1; Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86; Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Elle Meister	Kuusiku tee 6; Rapla	tel 485 5673	gsm 516 7868	E 10.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10; Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	R 9.00-17.00
Tartumaa	Urmas Raide	Kreutzwaldi 48A-215; Tartu	tel 738 7739	gsm 511 6875	T 8.00-16.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19; Valga	tel 764 2995	gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Aini Maalmeister	Vabaduse plats 4; Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11; Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	R 10.00-13.00